

ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Τα έργα τέχνης της κλασικής αρχαιότητας αποτελούν το πρότυπο της θεωρητικής σκέψης. Η ανθρωπότητα θα οδηγηθεί στην ηθική και πολιτική αναγέννηση υιοθετώντας το μέτρο και τον κανόνα της κλασικής αρχαιότητας. Το μεγαλείο της ψυχής, η ομορφιά των σωμάτων, οι ηθικές αξίες, η πολιτική αρετή, η μελωδικότητα της γλώσσας, το κλίμα είναι τα στοιχεία στα οποία βασίζεται η τελειότητα της ελληνικής τέχνης κατά τον Βίνκελμαν (J.J. Winckelmann, 1717-1768), τον κυριότερο θεωρητικό του γερμανικού Κλασικισμού ή Νεοκλασικισμού.
- Ο κλασικισμός απευθύνεται στο υψηλό, το ωραίο, το ευγενικό (βλ. πλατωνικό τρίπτυχο: ωραίο, αληθινό, ηθικό). Παρατηρούνται τα εξής:
- Στροφή στην αρχαιότητα.
- Η λογική κυριαρχεί του συναισθήματος.
- Απορρίπτεται το φανταστικό στοιχείο, εκτός εάν πηγάζει από την μυθολογία.
- Αποφεύγεται το δύσμορφο, το κοινότοπο, το χυδαίο, το ταπεινό.

- Ο Κλασικισμός αντιτίθεται στον υπερβολικό χαρακτήρα και στην πολύπλοκη έκφραση της τέχνης του Μπαρόκ. Επιδιώκει τη μετάδοση των αισθητικών αρχών που πηγάζουν από την πίστη στην αρμονία της φύσης, στη λογική και στην αντανάκλαση της ηθικής διαύγειας, της απλότητας, της κάθαρσης.
- Η ζωγραφική του Κλασικισμού ακολουθεί τις επιταγές του Winckelmann σύμφωνα με τον οποίο τα έργα τέχνης θα έπρεπε να διαποτίζονται από την «ευγενική απλότητα και το ήρεμο μεγαλείο στην κίνηση και στην έκφραση» των έργων της κλασικής αρχαιότητας. « Όπως τα βάθη της θάλασσας διατελούν πάντοτε σε κατάσταση ηρεμίας όσο τρικυμισμένη κι αν είναι η επιφάνεια, όμοια και η έκφραση των ελληνικών μορφών δείχνει, ακόμα και μέσα στο πάθος, μια μεγάλη και ήρεμη ψυχή». Βλ. J. Winckelmann, *Σκέψεις για τη μίμηση των Ελληνικών έργων στη Ζωγραφική και στη Γλυπτική*, Ινδικτος, Αθήνα 2001, σελ.32.
- Εξιδανίκευση των μορφών, σαφήνεια, έμφαση στα περιγράμματα, υπεροχή της γραμμής σε σχέση με το χρώμα, ακρίβεια, περιορισμένη χρήση των λεπτομερειών, αποφυγή της απόδοσης του βάθους.

Βλ. Χρύσανθος Χρήστου, *Η ευρωπαϊκή ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 66-100.

- Ο κυριότερος εκπρόσωπος της ζωγραφικής του Κλασικισμού είναι ο Jacques-Louis David (Ζακ Λουί Νταβίντ, 1748-1826), ο οποίος ακολουθούσε τη νεοκλασική τεχνοτροπία, αντλώντας τα θέματά του από την κλασική εποχή. Σπούδασε στη Ιταλία, όπου ήρθε σε επαφή με τους παραδοσιακούς συγγραφείς και τις τέχνες της Αναγέννησης. Με την επιστροφή του στη Γαλλία συμμετείχε ενεργά στη Γαλλική Επανάσταση και ήταν μέλος της Λέσχης των Ιακωβίνων. Φυλακισμένος για τη συμμετοχή του στην Τρομοκρατία απελευθερώθηκε από τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη, του οποίου στη συνέχεια θα γίνει ο επίσημος ζωγράφος. Ο David μετά την πτώση του Ναπολέοντα, εξορίστηκε στις Βρυξέλλες, όπου και πέθανε.
[https://fr.wikipedia.org/wiki/Jacques-Louis David](https://fr.wikipedia.org/wiki/Jacques-Louis_David)

J.-L. David, *Ο όρκος των Ορατίων*, 1784/85

J.-L. David, *Madame Récamier*, 1669

- Στον **κλασικισμό** κυριαρχεί η ανθρώπινη φύση και η αναπαράστασή της έναντι του θεϊκού ή φυσικού νόμου της αρχαίας τραγωδίας. Η ορθοφροσύνη, η σωφροσύνη και η κοσμιότητα, είναι γνωρίσματα απαραίτητα για την επιδιωκόμενη αρμονία και τάξη των πραγμάτων.
- Οι κλασικιστικοί κανόνες βασίζονται στη λογική, στο μέτρο, στην αίσθηση της αρμονίας και της ισορροπίας, ενώ αποφεύγονται οι υπερβολές.
- Ο κλασικισμός της περιόδου αυτής είναι εμφανέστερος στη Γαλλία και το πεδίο στο οποίο κυρίως αναπτύχθηκε ήταν το θέατρο. Τα δραματουργικά κείμενα του Ρακίνα (Jean Racine, 1639 - 1699) και του Pierre Corneille (1606 – 1684), αλλά και οι κωμωδίες του Molière (1622 – 1673) στοχεύουν στην διαπαιδαγώγηση αλλά και την αισθητική απόλαυση του κοινού.
- Ανάδειξη του καλλιεργημένου και ενάρετου ανθρώπου ως προτύπου συμπεριφοράς.

Βλ. Άννα Ταμπάκη, Αλεξία Αλτουβά, «Ο γαλλικός κλασικισμός και η τραγωδία», στο Άννα Ταμπάκη, Αλεξία Αλτουβά, Μαρία Σπυριδοπούλου, *Ιστορία και Δραματολογία Ευρωπαϊκού Θεάτρου. Από την Αναγέννηση στον 18^ο αιώνα*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www.Kallipos.gr, σσ. 158-211,

<https://www.ebooks4greeks.gr/istoria-kai-dramatologia-eyrwpaikou-theatrou>

Fischer-Lichte, E., *Ιστορία Ευρωπαϊκού Δράματος και Θεάτρου: 1. Από την Αρχαιότητα στους Γερμανούς Κλασικούς*, Πλέθρον, Αθήνα 2012.

- Αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της έμπνευσης από τους Αρχαίους και θεωρούν πως οφείλουν να τηρούν τις [αριστοτελικές] αρχές.
- Η τραγωδία εκτείνεται σε πέντε πράξεις, είναι έμμετρη, τηρεί τις τρεις ενότητες (δράσης, τόπου και χρόνου), οι σκηνές διαδέχονται η μία την άλλη χωρίς κενό (δεν πρέπει η σκηνή να μένει ποτέ άδεια), χειρίζεται μια ευγενή, υψηλή γλώσσα, που αποκλείει τη βία [επί σκηνής].
- Παραδέχονται ότι το έργο τέχνης πρέπει να εκφράζει και να μιμείται τη φύση.
- Αναγνωρίζουν και σέβονται την αρχή της αληθοφάνειας.
- Τηρούν τους κανόνες της ευπρέπειας, της κοσμιότητας.
- Προκύπτουν συγκρούσεις ανάμεσα στην αγάπη και το καθήκον, ανάμεσα σε δύο καθήκοντα, ανάμεσα στο άτομο και το κράτος, ανάμεσα στην ενεργητικότητα και την αδυναμία, ανάμεσα στη λογική και το συναίσθημα (Secretan, 1983:59-61).

Βλ. Secretan Dominique. *Κλασικισμός*, μτφ. Α. Παρίση, Ερμής, Αθήνα 1983.

Ρακίνας, Φαίδρα (1677)

- «Ιδού άλλη μια τραγωδία που το θέμα της είναι παρμένο από τον Ευριπίδη. Μολονότι έχω ακολουθήσει μια οδό κάπως διαφορετική απ' ό,τι ο δημιουργός εκείνος ως προς την κατεύθυνση της δράσης, δεν έπαψα να εμπλουτίζω το έργο μου με ό,τι μου φάνηκε πιο περίλαμπρο στο δικό του. Αλλά και μόνο την ιδέα του χαρακτήρα της Φαίδρας να του χρωστούσα, δεν θα δίσταζα να ομολογήσω πως πρόκειται ίσως για ό,τι πιο έλλογο έχω θέσει πάνω στη σκηνή. Διόλου δεν με ξαφνιάζει που ο χαρακτήρας αυτός είχε μια τόσο λαμπρή επιτυχία από τον καιρό του Ευριπίδη, και που έχει πάλι τόσο πολύ ευδοκιμήσει στον αιώνα μας, αφού διαθέτει όλα τα προτερήματα που ο Αριστοτέλης απαιτεί για τον ήρωα της τραγωδίας, και που είναι ικανά να διεγείρουν τον έλεο και τον φόβο. Πραγματικά η Φαίδρα δεν είναι μήτε εντελώς ένοχη, μήτε εντελώς αθώα. Βρίσκεται στα δεσμά, εξαιτίας του πεπρωμένου της και της οργής των θεών, ενός άνομου πάθους, που γι' αυτό φρικιά πρώτη εκείνη. Κάνει όσες προσπάθειες μπορεί, για να το υπερνικήσει. Στέργει καλύτερα ν' αφεθεί να πεθάνει παρά να το φανερώσει σε οποιονδήποτε. Κι όταν αναγκάζεται να το αποκαλύψει, μιλά γι' αυτό με μια σύγχυση που δείχνει καθαρά ότι το κρίμα της είναι πιότερο μια τιμωρία των θεών παρά μια ροπή της θέλησής της. Φρόντισα ακόμη να την παραστήσω κάπως λιγότερο αποκρουστική απ' ό,τι στις τραγωδίες των Αρχαίων, όπου αποφασίζει η ίδια να κατηγορήσει τον Ιππόλυτο. Θεώρησα ότι η συκοφαντία είχε κάτι το υπερβολικά ταπεινό και το υπερβολικά βδελυρό για να τη βάλω στο στόμα μιας πριγκίπισσας, που διαθέτει άλλωστε συναισθήματα τόσο ευγενικά και τόσο ενάρετα. Τούτη η μικρότητα μού φάνηκε πιο ταιριαστή σε μια τροφό, που θα μπορούσε να έχει δουλικότερες κλίσεις, μα που παρ' όλα αυτά επιχειρεί τούτη την ψευδή κατηγορία μόνο και μόνο για να σώσει τη ζωή και την τιμή της κυράς της. Η Φαίδρα δεν συγκατανεύει παρά γιατί βρίσκεται μέσα σε μια ταραχή του νου που τη βγάζει από τον εαυτό της, κι έρχεται αμέσως μετά με την απόφαση να δικαιώσει την αθωότητα και να φανερώσει την αλήθεια. Σε ό,τι σχετίζεται με το πρόσωπο του Ιππόλυτου, παρατήρησα πως οι Αρχαίοι επέκριναν τον Ευριπίδη ότι τον παράστησε σαν ένα φιλόσοφο απαλλαγμένο από κάθε ατέλεια: κάτι που έκανε ο θάνατος του νεαρού αυτού πρίγκηπα να προκαλεί πολύ περισσότερο την αγανάκτηση από τον οίκτο. Θεώρησα ότι έπρεπε να του προσδώσω κάποια αδυναμία, που θα τον καθιστούσε κάπως ένοχο απέναντι στον πατέρα του, χωρίς ωστόσο να του αφαιρέσω τίποτε από εκείνη την ψυχική μεγαλοσύνη, με την οποία σέβεται την τιμή της Φαίδρας και αφήνεται να υποστεί το βάρος της ενοχής, χωρίς να την κατηγορήσει. Αποκαλώ αδυναμία το πάθος που νιώθει παρά τη θέλησή του για την Αρική, που είναι η κόρη και η αδελφή των θανάσιμων εχθρών του πατέρα του. Η Αρική πάλι διόλου δεν είναι ένα πρόσωπο δικής μου επινόησης. Ο Βιργίλιος λέει πως ο Ιππόλυτος την παντρεύτηκε κι έκανε μαζί της ένα γιο, αφού ο Ασκληπιός την ανάστησε. Και ακόμη διάβασα σε μερικούς συγγραφείς, ότι ο Ιππόλυτος είχε παντρευτεί και φέρει μαζί του στην Ιταλία μια νεαρή Αθηναία υψηλής καταγωγής, που ονομαζόταν Αρική, και που είχε δώσει το όνομά της σε μια μικρή πόλη της Ιταλίας. Μνημονεύω τούτες τις αυθεντίες γιατί μέλημά μου είναι να ακολουθήσω με μεγάλη ευσυνειδησία τον μύθο. Ακολούθησα μάλιστα την ιστορία του Θησέα, όπως ακριβώς την βρίσκουμε στον Πλούταρχο. [...] Αυτό που μπορώ να βεβαιώσω είναι ότι σε κανένα από όσα έχω γράψει η αρετή δεν εικονίζεται τόσο ανάγλυφα όσο σε τούτο. Τα παραμικρά λάθη τιμωρούνται αυστηρά. Και μόνο η σκέψη του εγκλήματος αντιμετωπίζεται με όση φρίκη και το ίδιο το έγκλημα. Οι ερωτικές αδυναμίες θεωρούνται αδυναμίες πραγματικές. Τα πάθη δεν παρουσιάζονται μπροστά στα μάτια μας παρά μόνο για να φανερώσουν όλη τη σύγχυση που τα ίδια προξενούν. Και η αμαρτία παρασταίνεται παντού με χρώματα που σε κάνουν να γνωρίσεις την ασκήμια της και να τη μισήσεις. Εδώ ακριβώς βρίσκεται ο στόχος, όπου κάθε άνθρωπος που εργάζεται για το κοινό, οφείλει να προσηλώνεται. Και τούτο είναι που οι πρώτοι τραγικοί ποιητές είχαν εμπρός τους πάνω απ' όλα. Το θέατρό τους ήταν μια σχολή, όπου η αρετή διδασκόταν όσο και στις σχολές των φιλοσόφων. Έτσι ο Αριστοτέλης θέλησε να διατυπώσει τους κανόνες του δραματικού ποιήματος. Και ο Σωκράτης, ο σοφότερος των φιλοσόφων, δεν απαξίωνε να δίνει ένα χέρι βοήθειας στη σύνθεση των τραγωδιών του Ευριπίδη. Θα έπρεπε να ευχηθούμε τα κείμενά μας να είναι το ίδιο στέρεα και γεμάτα με χρήσιμες διδαχές όσο κι εκείνων των ποιητών τα έργα. Θα' τανε ίσως ένας τρόπος να συμπλιώσουμε την τραγωδία με πολλούς ανθρώπους ξακουστούς για την ευσέβεια και για τη σοφία τους, που την καταδίκασαν τον τελευταίο καιρό και που θα την έκριναν χωρίς αμφιβολία ευμενέστερα, αν οι συγγραφείς φρόντιζαν τόσο να διδάσκουν τους θεατές τους όσο και να τους ψυχαγωγούν, κι αν ακολουθούσαν γι' αυτό τον αληθινό προορισμό της τραγωδίας»
- Βλ. Ρακίνας, «Πρόλογος», Φαίδρα. Μετάφραση Στρατής Πασχάλης, Εκδ. Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, Αθήνα 1998, σσ. 13-16.

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ: ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Κυριαρχία του συναισθήματος, που εκφράζεται με την ένταση του πάθους και τείνει να είναι εξατομικευμένο. Ο ρομαντικός ήρωας αποτινάσσει την υποχρέωση να συγκρατεί τον συναισθηματικό του αυθορμητισμό.
- 2. Αναζήτηση του προσωπικού στοιχείου – προβολή και λατρεία του «εγώ».
- 3. Έμφαση στο υποκειμενικό στοιχείο.
- 4. Απόρριψη των καθιερωμένων αισθητικών κανόνων. Προβάλλονται το δύσμορφο, το φρικώδες, το κακό, το παράλογο και καταστάσεις που προκαλούν αποτροπιασμό και φρίκη. Οι συγγραφείς ανατρέχουν στα έργα του Δάντη, το ισπανικό θέατρο και το μυθιστόρημα, την παλιά σκανδιναβική ποίηση, τις εθνικές λαϊκές πηγές (μύθοι, θρύλοι, παραδόσεις, παραμύθια), τα έργα του Σαίξπηρ.
- 5. Απελευθέρωση της φαντασίας. Το καλλιτεχνικό δημιούργημα δεν χρειάζεται να είναι αληθοφανές. Η γλώσσα είναι πλούσια και εύκαμπτη, παραστατική, με τολμηρές μεταφορές και εμφανή τάση προς την υπερβολή.
- 6. Η φύση παρουσιάζεται ως ένας ζωντανός οργανισμός που συμμετέχει στη συναισθηματική κατάσταση και στις μεταπτώσεις του ανθρώπου. Επιλέγονται εικόνες από το φθινόπωρο, το ηλιοβασίλεμα, τη σελήνη, τα σύννεφα, το μελαγχολικό και νυχτερινό τοπίο.
- 7. Αναζήτηση του καινούργιου, του εξωτικού, του αγνώστου σε συνδυασμό με μια τάση φυγής. Το ταξίδι είναι μια νέα πρόκληση για τον εγκλωβισμένο ήρωα. Αναζητήσεις στους μύθους του βορρά και εξερευνήσεις του εξωτικού κόσμου (Ισπανία, δυτική Μεσόγειος, Αραβικός πολιτισμός, Αίγυπτος, Ελλάδα, Ανατολή).
- 8. Κυριαρχεί ο εξωτισμός και ο οριενταλισμός. Ενδιαφέρον για τους «άγριους», τους πρωτόγονους λαούς.
- 9. Προβολή του ηρωικού στοιχείου: ο ρομαντικός ήρωας είναι τολμηρός και ριψοκίνδυνος.
- 10. Ο Ποιητής δεν βλέπει το πάθος ως αρρώστια αλλά ως υπέρτατη αξία ζωής. Κυριαρχία του πάθους και του ενστίκτου .
- 11. Κυριαρχούν συναισθήματα όπως η μελαγχολία, η νοσταλγία, η απελπισία. Συχνό είναι το μοτίβο ενός βίαιου θανάτου ή της αυτοκτονίας.
- 12. Έντονο ενδιαφέρον για τη γνωριμία με τη λογοτεχνία άλλων λαών. Τάση για προσέγγιση της ξένης κουλτούρας.
- 13. Αναζήτηση στοιχείων εθνικής ταυτότητας. Ο λαός παρουσιάζεται ως φορέας παραδόσεων (μύθοι, θρύλοι).
- 14. Εκφράζεται συμπάθεια για τους καταπιεσμένους, συμμετοχή στις κοινωνικές αναταραχές και σε κάθε εθνική εξέγερση.

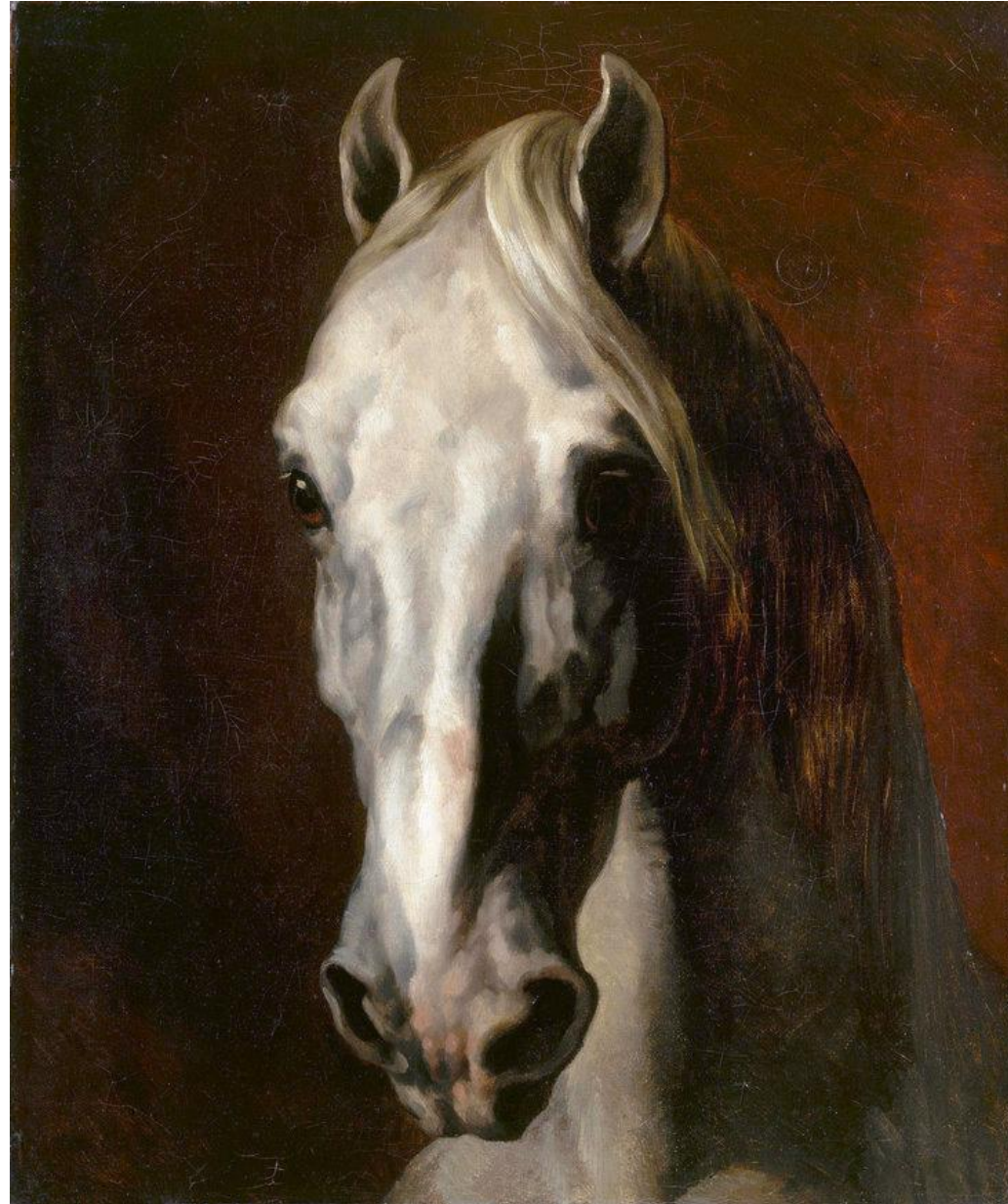
Βλ. Lilian R. Furst, *Ρομαντισμός*, Ερμής, Αθήνα 1988

- Στον Ρομαντισμό, οι καλλιτέχνες στηρίζονται στην ελευθερία της έκφρασης, προκειμένου να αποδώσουν την έκφραση των ψυχικών καταστάσεων και να προκαλέσουν την έξαρση των συναισθημάτων του θεατή. Το φανταστικό είναι πηγή έμπνευσης για τον δημιουργό, ο οποίος έχει στόχο την απεικόνιση του συναισθήματος. Τα θέματα που διαπραγματεύονται οι ρομαντικοί ζωγράφοι αντλούνται από την ιστορία, τους μύθους και τους λαϊκούς θρύλους, τις διάφορες στιγμές της ημέρας, όπως η ανατολή ή το ηλιοβασίλεμα, τον καθημερινό μόχθο των ανθρώπων. Στη Γαλλία ο Ρομαντισμός στην ζωγραφική εκπροσωπείται με τους **Théodore Géricault** (Τεοντόρ Ζερικό, 1791-1824) και τον **Eugène Delacroix** (Εζέν Ντελακρουά, 1718-1863). Στην Αγγλία, στο πλαίσιο του αγγλικού Ρομαντισμού ο **William Turner** (Γουίλιαμ Τέρνερ, 1775-1851), είναι από τους σημαντικότερους ζωγράφους, Στη Γερμανία ο ζωγράφος **Caspar David Friedrich** (Κάσπαρ Ντάβιντ Φρήντριχ, 1774-1840) άλλαξε την αντίληψη για το τοπίο που υπήρχε κατά το 18ο αιώνα, παρασύροντας το βλέμμα του θεατή προς το άπειρο. Εκφραστής του ρομαντικού «υψηλού», συμβόλισε στο έργο του θρησκευτικές αξίες και την αίσθηση του δέους, που έχει ο άνθρωπος μπροστά στη μεγαλοσύνη της φύσης.

Théodore Géricault, *Η σχεδία της Μέδουσας*, 1818

Théodore Géricault, *Horse Head*, 1815

E. Delacroix, *Η σφαγή της Χίου*, 1824

Ε. Delacroix, *Η Ελευθερία οδηγεί τον λαό*, 28η Ιουλίου 1830, 1830

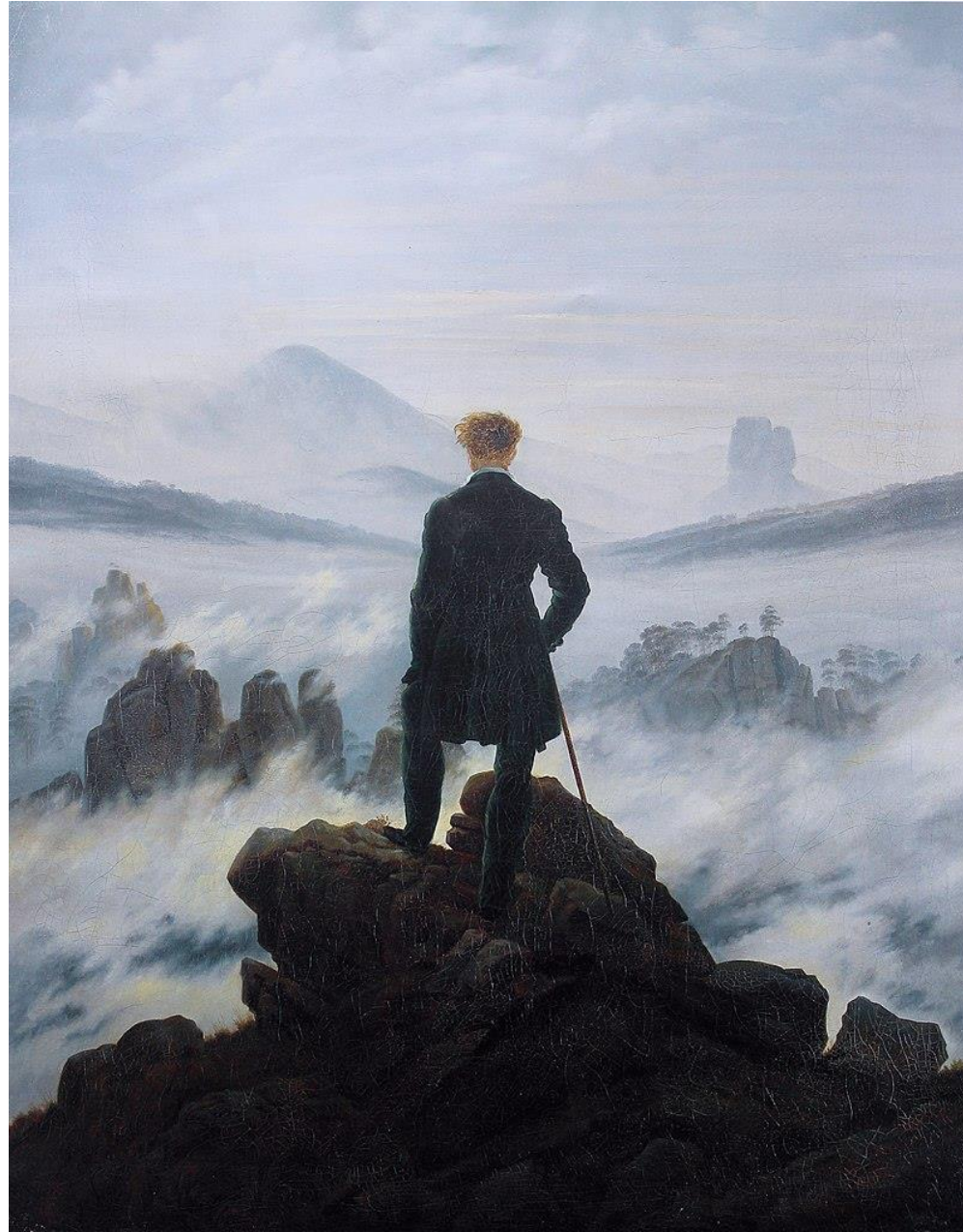
J. M. W. Turner, *Βροχή, ατμός και ταχύτητα*, 1844

J. M. W. Turner, *Sun Setting over a Lake*, 1840

Caspar David Friedrich, *Οδοιπόρος επάνω από τη θάλασσα της ομίχλης*, 1818

Caspar David Friedrich, *Sunset* (1830-1835)

«Θύελλα και Ορμή»: Λέσινγκ, Σίλλερ, Γκαίτε

- Γεννιέται στην Γερμανία επί απολυταρχισμού.
- Πρόκειται για ένα πολιτικό και λογοτεχνικό ταυτοχρόνως ρεύμα που εμφανίσθηκε κυρίως στη Γερμανία κατά το δεύτερο ήμισυ του 18ου αιώνα. Διαδέχεται την περίοδο του Διαφωτισμού και προετοιμάζει το κίνημα του Ρομαντισμού.
- Αντιτίθεται στον ορθολογισμό του Διαφωτισμού.
- Δίνει έμφαση στα συναισθήματα και στα ακραία πάθη.
- Το πάθος υπερτερεί της λογικής, του ορθού λόγου.
- Έμπνευση αποτελούν τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης: η ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι θεμελιώδεις αξίες.
- Οι υποστηρικτές αρνούνται την κυρίαρχη φιλολογική και καλλιτεχνική παράδοση.
- Επηρεάζεται από τον στοχασμό του Ζαν-Ζακ Ρουσσώ (Jean Jacques Rousseau) και από το δραματικό έργο του William Shakespeare

Βλ. Άννα Ταμπάκη – Αλεξία Αλτουβά, «Θύελλα και Ορμή: Λέσινγκ, Σίλλερ, Γκαίτε», στο Άννα Ταμπάκη, Αλεξία Αλτουβά, Μαρία Σπυριδοπούλου, *Ιστορία και Δραματολογία Ευρωπαϊκού Θεάτρου. Από την Αναγέννηση στον 18^ο αιώνα*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www.Kallipos.gr, σσ. 362-402,

<https://www.ebooks4greeks.gr/istoria-kai-dramatologia-eyrwpaikou-theatrou>

Κατά τον Γεωργουσόπουλο «Το αισθητικό κίνημα, [...] που ονομάστηκε «θύελλα και ορμή» ήταν η καλλιτεχνική έκφραση του ρομαντισμού. [...] ο ρομαντισμός, τουλάχιστον στις αρχικές του φάσεις, ήταν ένα πολιτικό, κοινωνικό και ηθικό κίνημα κι όχι μόνο καλλιτεχνικό. Ήταν η πνευματική επανάσταση ιδεών και ηθών και αξιών που γέννησε τη Γαλλική Επανάσταση και την κατάλυση ενός νεκρού νεοκλασικισμού και ακαδημαϊσμού. Τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρομαντισμού είναι μια «ρητορική» των παθών, οι ακραίες εξάρσεις της εκφραστικής δεινότητας και το σπάσιμο των στερεοτύπων του κλασικιστικού φορμαλισμού».

Βλ. Κώστας Γεωργουσόπουλος, «Θύελλα και ορμή», <https://www.tanea.gr/2017/04/27/lifearts/thyella-kai-orimi-2/>

Φρίντριχ φον Σίλλερ (Friedrich von Schiller, 1759-1805)

- Εμμένει στον ηθικό και μεταφυσικό ρόλο του καλλιτεχνήματος. Ενδιαφέρεται κυρίως για τη μορφή της τραγωδίας. Συλλαμβάνει ένα ψυχολογικό ιδεώδες, που ονομάζει *ωραία ψυχή* και χαρακτηρίζεται από την απόλυτη αρμονία του ηθικού χρέους και της προσωπικής ροπής, κλίσης.
- Η λειτουργία της τραγωδίας είναι να αναδείξει τη σύγκρουση μεταξύ του χρέους και της κλίσης σε μια ακραία κατάσταση, όπου συχνά ο θάνατος είναι αναπόφευκτος.
- Ο αληθινά τραγικός ήρωας είναι αυτός που, ενώ έχει βιώσει την ηθική κατάπτωση του κόσμου και υποφέρει από την ηθική ασθένεια των αισθήσεων, διατηρεί ανέπαφη την πνευματική του ακεραιότητα. Ο Σίλλερ είναι ο εισηγητής της έννοιας του *υψηλού*
- Στα έργα του επαναλαμβάνεται η σύγκρουση ανάμεσα σε δύο ιστορικά δυναμικά φορτισμένα κινήματα: Τη συντήρηση και την πρόοδο, τον αυταρχισμό και τη δημοκρατία, τον δογματισμό και την ελευθεριότητα, τη σεμνοτυφία και την τόλμη.
- Βλ. Άννα Ταμπάκη – Αλεξία Αλτουβά, «Θύελλα και Ορμή: Λέσινγκ, Σίλλερ, Γκαίτε», στο Άννα Ταμπάκη, Αλεξία Αλτουβά, Μαρία Σπυριδοπούλου, *Ιστορία και Δραματολογία Ευρωπαϊκού Θεάτρου. Από την Αναγέννηση στον 18^ο αιώνα*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www.Kallipos.gr, σσ. 362-402,
- Βλ. Κώστας Γεωργουσόπουλος, «Θύελλα και ορμή», <https://www.tanea.gr/2017/04/27/lifearts/thyella-kai-ormi-2/>

- 1800: *Μαρία Στιούαρτ*, τραγωδία του Σίλλερ που βασίζεται στην αντίθεση της νομιμότητας και της εξουσίας. Στο επίκεντρο της δράσης, η σκηνή της σύγκρουσης των δυο ηρωίδων, της Μαρίας και της Ελισάβετ. Στην τελική πράξη, η άδικα καταδικασμένη Μαρία, αποδέχεται τη μοίρα της.

Βλ. Άννα Ταμπάκη, Μαρία Σπυριδοπούλου, Αλεξία Αλτουβά, *Ιστορία και δραματολογία ευρωπαϊκού θεάτρου: Από την αναγέννηση ως τον 18ο αιώνα* στο <https://www.ebooks4greeks.gr/istoria-kai-dramatologia-eyrwpaikou-theatrou> (σ. 369-370)

Fischer-Lichte, E., *Ιστορία Ευρωπαϊκού Δράματος και Θεάτρου: 1. Από την Αρχαιότητα στους Γερμανούς Κλασικούς*, Πλέθρον, Αθήνα 2012

Ο μονόλογος της Ελισάβετ, Φρήντριχ Σίλλερ. *Μαρία Στιούαρτ* (Τέταρτη πράξη, Σκηνή Ι')

- ΕΛΙΣΑΒΕΤ (Ελισάβετ μόνη): Ω, τι σκλαβιά να υπηρετείς το λαό! Αισχρή δουλειά! Κουράστηκα να κολακεύω αυτό το είδωλο που μέσα μου περιφρονώ! Πότε επιτέλους θα σταθώ ελεύθερη στο θρόνο μου; Είμαι υποχρεωμένη να τιμώ τη κοινή γνώμη, να κυνηγάω τον έπαινο του πλήθους, να είμαι στον όχλο φιλική. Γιατί πάντα επεδίωκα δικαιοσύνη; Γιατί δεν έπραττα αυθαίρετα κατά την κρίση μου; Έτσι, μονάχη μου έδεσα τα χέρια μου, γι' αυτή την πράξη βίας, που 'ρθε η ώρα τώρα να τελεσθεί. Βέβαια οι συνθήκες μ' εξανάγκασαν να εμφανίζομαι ως υποστηρικτής του δίκαιου. Εχθροί μ' έχουν κυκλώσει. Η Ευρώπη σχεδιάζει να με καταστρέψει: ο Πάπας αδυσώπητα μου εξαπολύει τον Αφορισμό· με ψεύτικον αδελφικό ασπασμό η Γαλλία με προδίδει κι η Ισπανία επιζητά να εξολοθρεύσει την αρμάδα μου. Έτσι παλεύω, μια γυναίκα εγώ, μ' όλη την οικουμένη. Και πρέπει με υπερβολική επίδειξη αρετής να κρύβω των δικαιωμάτων μου τη γύμνια: το στίγμα για τη γέννησή μου, την ατίμωση, ναι, που μ' αυτήν με σφράγισε ο ίδιος μου ο πατέρας. Μάταια, μάταια προσπαθώ να την καλύψω – οι μυσσαροί εχθροί μου την ξεγύμνωσαν κι απέναντί μου ορθώνουνε τη Στιούαρτ, σα σκιάχτρο που θα μ' απειλεί παντοτινά. -Όχι, όχι αυτός ο τρόμος πρέπει πια να σβήσει. Θα κατατομηθεί! Είν' ο κακός μου δαίμονας, που η μοίρα τον εκάρφωσε τυραννικά σε μένα. Όπου κι αν έσπειρα μιαν ελπίδα, μια χαρά, μπροστά μου αυτή ορθώνεται, σαν έχιδνα απ' την Κόλαση! Μου αρπάζει τον αγαπημένο μου, μου κλέβει το μνηστήρα. Όποια κακοτυχία κι αν με χτύπησε τη λεν Μαρία Στιούαρτ. Αν φύγει απ' την επίγεια ζωή, θα μείνω ελεύθερη, όπως ο δροσερός αγέρας των βουνών. (Ορμητικά πηγαίνει στο τραπέζι κι αρπάζει την πένα) Όστε για σένα είμαι τέκνο νόθο! Πανάθλια! Τέτοια είμαι μόνο, όσο ακόμη ζεις. Η αμφιβολία για τη βασιλική καταγωγή μου χάνεται μόλις θα χαθείς εσύ. Όταν δε θα 'χει ο Βρετανός άλλην επιλογή, θα λέει ότι γεννήθηκα σε νόμιμο κρεβάτι. (Υπογράφει με σταθερό, γρήγορο χέρι· μετά της πέφτει απ' το χέρι η πένα και υποχωρεί με έκφραση τρόμου. Μετά από παύση, χτυπά το κουδούνι). Βλ. Φρήντριχ Σίλλερ. *Μαρία Στιούαρτ*. Μτφρ. Σπύρος Α. Ευαγγελάτος. Θεατρικό πρόγραμμα Αμφιθεάτρου 1996.

Arthur von Ramberg, *Queen Elisabeth in the Mary Stuart-play* (1859)

Arthur von Ramberg, *Mary Stuart* (1859)

Claudia Bauer οργάνωσε το δράμα για να ξεκινήσει το 20ο International Schiller Days στο Εθνικό Θέατρο Mannheim. *Maria Stuart*, Königinnendrama von Friedrich Schiller im Nationaltheater Mannheim

<https://www.youtube.com/watch?v=IKmhrXMIMtA>

Staatsschauspiel Dresden *MARIA STUART*:

https://www.youtube.com/watch?v=XBaC7_dSIYE

Staatsschauspiel Dresden *MARIA STUART*:

Staatsschauspiel Dresden *MARIA STUART*

Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε (Johann Wolfgang von Goethe, 1749-1832)

- Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα στη Γερμανική σκηνή κυριαρχούσε ο Γκαίτε που ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέατρο. Πνευματική μορφή της Γερμανίας, έγραψε ποίηση, διηγήματα, κριτικά άρθρα, επιστημονικές μελέτες και υπήρξε επίσης πολιτικό πρόσωπο, παράλληλα με την ενασχόλησή του με το θέατρο, ως θεατρικός συγγραφέας και διευθυντής του αυλικού θεάτρου της Βαϊμάρης.

Βλ. Άννα Ταμπάκη, Μαρία Σπυριδοπούλου, Αλεξία Αλτουβά, *Ιστορία και δραματολογία ευρωπαϊκού θεάτρου: Από την αναγέννηση ως τον 18ο αιώνα* στο <https://www.ebooks4greeks.gr/istoria-kai-dramatologia-eyrwpaikou-theatrou> (σ. 371)

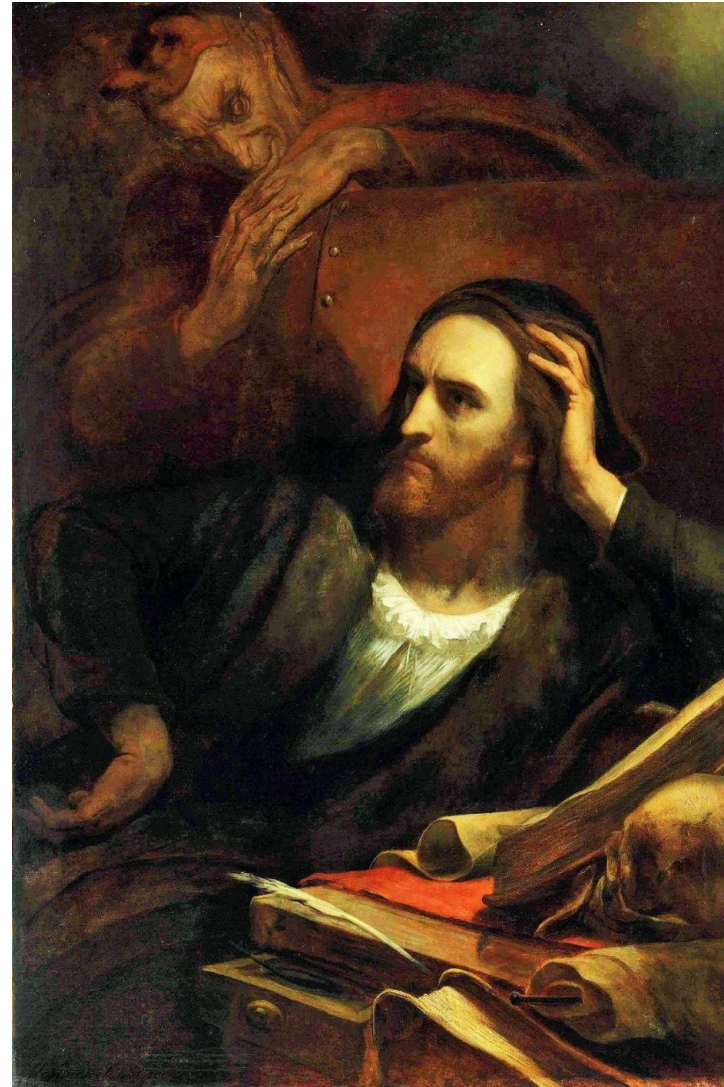
Φύλλις Χάρτνολ, *Ιστορία του θεάτρου*, Υποδομή, Αθήνα 1980, σ.166-167.

- Ο ήρωας Φάουστ είναι ο άνθρωπος που αποζητά την αιωνιότητα, ερχόμενος σε αντίθεση με τη θνητή του φύση. Ο άνθρωπος παραμένει δέσμιος του πεπερασμένου, ενώ το πνεύμα του ανοίγεται προς το άπειρο. Ο Φάουστ ποθεί μια στιγμή αιώνιας ευδαιμονίας που αδυνατεί να βρει σε οτιδήποτε πεπερασμένο και γι' αυτό παραδίδει την ψυχή του στον Μεφιστοφελή. Η ιστορία του στο έργο αρχίζει από το σημείο που ο Θεός ρωτά τον Μεφιστοφελή αν γνωρίζει τον Φάουστ και τελειώνει τη στιγμή που ο ήρωας πεθαίνει.
- Ο Φάουστ είναι μια συμβολική μορφή, που έχει πλάσει η ποιητική φαντασία για να περιγράψει την ανθρώπινη ψυχή. Πριν από τον Γκαίτε, τον μύθο του Φάουστ επεξεργάστηκε δραματουργικά ο ελισαβετιανός θεατρικός συγγραφέας Κρίστοφερ Μάρλοου (Christopher Marlow) στο έργο του με τίτλο *Η τραγική ιστορία του δόκτορος Φάουστ* (*The tragical history of doctor Faust*, 1604) (Θεοδωρακόπουλος, 2000, σσ. 15-28).

Βλ. Ι. Θεοδωρακόπουλος, *Ο Φάουστ του Γκαίτε*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2000.

Φάουστ του Γκαίτε, σκηνοθεσία Μιχαήλ Μαρμαρινός στο <https://www.onassis.org/el/whats-on/faust-goethe>

Ary Scheffer (1795–1858), *Faust in his Study*
(c. 1840)

James Tissot (1836-1902), *Faust and Marguerite in the Garden* (1861)

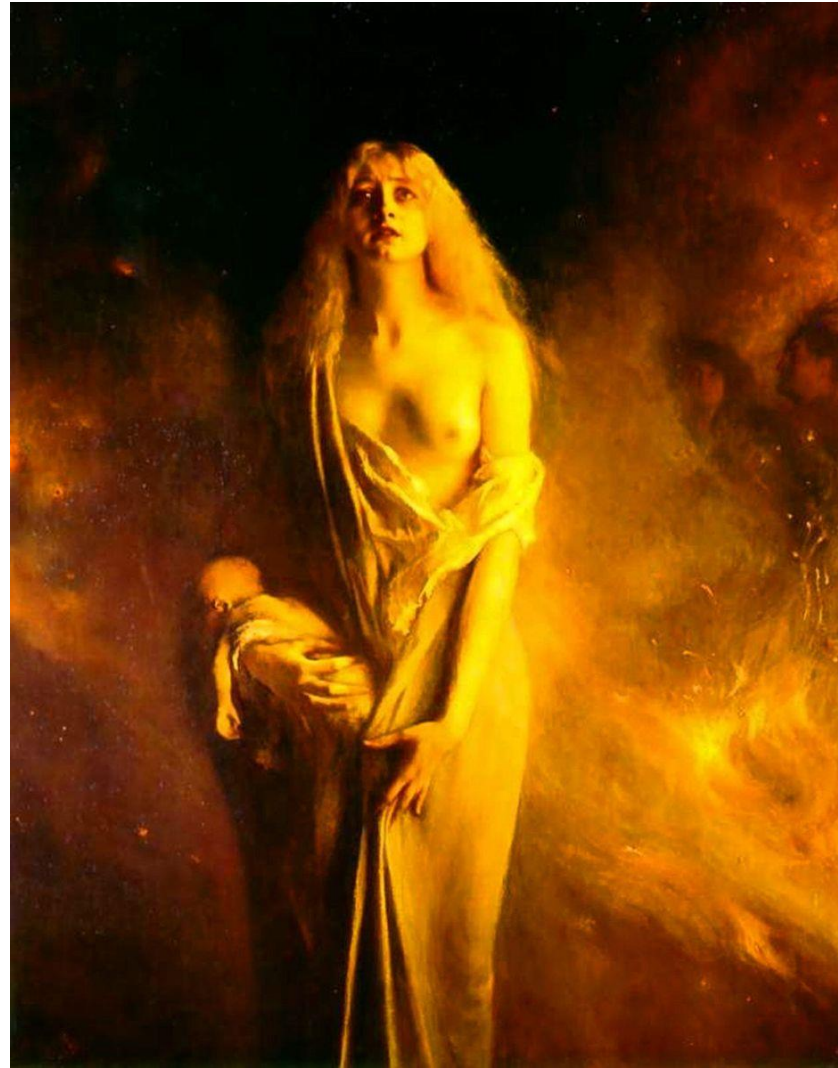
Eugène Delacroix (1798–1863), *Faust and Mephistopheles on the Blocksberg* (1826)

Ary Scheffer (1795–1858), *Marguerite Coming Out of the Church* (1838)

Pascal Dagnan-Bouveret (1852–1929),
Marguerite at the Sabbath (1911)

GOETHE'S
FAUST

Directed by F.W. Murnau with
EMIL JANNINGS
An
UFA
Production,

DISTRIBUTED BY
Metro-Goldwyn-Mayer

Peter Stein's *Faust*, 2013

Γεωργουσόπουλος, Κώστας, «Θύελλα και ορμή», <https://www.tanea.gr/2017/04/27/lifearts/thyella-kai-ormi-2/>

Fischer-Lichte, E. *Ιστορία Ευρωπαϊκού Δράματος και Θεάτρου: 1. Από την Αρχαιότητα στους Γερμανούς Κλασικούς*, Πλέθρον, Αθήνα 2012.

Furst, Lilian R., *Ρομαντισμός*, Ερμής, Αθήνα 1988

Θεοδωρακόπουλος, Ι., *Ο Φάουστ του Γκαίτε*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2000.

Hartnoll, P. *Ιστορία του Θεάτρου*, μτφ. Ρούλας Πατεράκη, Υποδομή, Αθήνα 1980 .

Ρακίνας, Φαίδρα, *Μετάφραση Στρατής Πασχάλης*, Εκδ. Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, Αθήνα 1998

Secretan, Dominique. *Κλασικισμός*, μτφ. Α. Παρίση, Ερμής, Αθήνα 1983

Σίλλερ, Φρήντριχ, *Μαρία Στιούαρτ*, μτφ. Σπύρος Α. Ευαγγελάτος, Θεατρικό πρόγραμμα Αμφιθεάτρου 1996.

Ταμπάκη, Άννα, Μαρία Σπυριδοπούλου, Αλεξία Αλτουβά, *Ιστορία και δραματολογία ευρωπαϊκού θεάτρου: Από την αναγέννηση ως τον 18ο αιώνα* στο <https://www.ebooks4greeks.gr/istoria-kai-dramatologia-eyrwpaikou-theatrou>

Χρήστου, Χρύσανθος, *Η ευρωπαϊκή ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 66-100.

Winckelmann, J., *Σκέψεις για τη μίμηση των Ελληνικών έργων στη Ζωγραφική και στη Γλυπτική*, Ινδικτος, Αθήνα 2001.